

Bartłomiej Jabrzyk, analityk FOR
Warszawa, dnia 18 marca 2024 r.

Komunikat FOR 9/2024: Własność państwowa – nowy rząd idzie w ślady PiS

- Koalicja Obywatelska i Trzecia Droga zapowiadały w kampanii wyborczej „odpolitycznienie” spółek Skarbu Państwa. Takie zobowiązanie znalazło się również w umowie koalicyjnej.
- Tymczasem przedstawiciele Ministerstwa Aktywów Państwowych zapowiadają utrzymanie własności państwowej w gospodarce. Oznacza to, że obecna koalicja rządząca nie przewiduje prawdziwego odpolitycznienia przedsiębiorstw kontrolowanych przez państwo, czyli ich prywatyzacji.
- Udział własności państwowej w polskiej gospodarce jest bardzo wysoki, a według części opracowań – najwyższy w UE.

Jedną z najczęściej powtarzanych obietnic wyborczych Koalicji Obywatelskiej i Trzeciej Drogi w wyborach parlamentarnych było „odpolitycznienie spółek Skarbu Państwa”. Znalazło to odbicie w punkcie 13 umowy koalicyjnej z 10 listopada 2023 roku: „Jednym z priorytetów koalicji będzie odpolitycznienie spółek Skarbu Państwa poprzez wprowadzenie czytelnych kryteriów naboru na stanowiska zarządcze”¹. Lider Polska 2050 Szymon Hołownia na Twitterze zapowiedział „odspawanie polityki od pieniędzy ze spółek Skarbu Państwa”: „Nie przyszłiśmy pudrować starej polityki. Przyszliśmy ją zmieniać”². Jednak jedynym efektem tej zapowiedzi było wniesienie przez posłów jego ugrupowania projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu naprawy ładu korporacyjnego w spółkach z udziałem Skarbu Państwa³.

Przejrzyste i uczciwe zasady wyboru członków zarządów spółek kontrolowanych przez państwo są ważnym krokiem w kierunku odpolitycznienia tych spółek, jest to jednak krok niewystarczający. **Jedyną prawdziwą zmianą, która pozwala na prawdziwe i pełne odpolitycznienie spółek Skarbu Państwa, jest ich prywatyzacja**⁴. Kontrowersje związane z obsadzaniem stanowisk z partyjnego klucza nie ustaną, do-

¹ Umowa koalicyjna, 10 listopada 2023, <https://platforma.org/upload/document/203/attachments/433/Umowa-Koalicyjna.pdf>.

² https://twitter.com/szymon_holownia/status/1757052686124376385.

³ Projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu naprawy ładu korporacyjnego w spółkach z udziałem Skarbu Państwa, [https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/Projekty/10-020-75-2024/\\$file/10-020-75-2024.pdf](https://orka.sejm.gov.pl/Druki10ka.nsf/Projekty/10-020-75-2024/$file/10-020-75-2024.pdf).

⁴ M. Zieliński, *Odpolitycznienie przedsiębiorstw kontrolowanych przez państwo*, Liberté, Forum Obywatelskiego Rozwoju, 2023, <https://for.org.pl/pl/a/9454,odpolitycznienie-przedsiębiorstw-kontrolowanych-przez-panstwo>.

póki politycy będą mieli na tę obsadę jakikolwiek wpływ – taki, jaki mają Ministerstwo Aktywów Państwowych oraz inne resorty i agencje wykonujące uprawnienia z posiadanych przez państwo udziałów lub akcji. Niestety najnowsze wypowiedzi przedstawicieli ministerstwa dają podstawę sądzić, że **prawdziwe i trwałe odpolitycznienie nie nastąpi**. Wiceminister aktywów państwowych Marcin Kulasek pytany o plany dotyczące prywatyzacji stwierdził, że „nie ma takich planów w ogóle. Uważamy, że skarb państwa powinien utrzymać te spółki, które ma”⁵. Przekaz ten jest niepokojąco podobny do twierdzeń Marzeny Małek, minister aktywów państwowych w tzw. dwutygodniowym rządzie Mateusza Morawieckiego: „Wypzedaż polskiego majątku narodowego, zwana też prywatyzacją spółek Skarbu Państwa, to nie błąd, to zbrodnia!”⁶.

Rząd koalicji KO-TD-NL nie planuje powrócić na ścieżkę prywatyzacji, którą podążały wszystkie rządy – poza rządami Prawa i Sprawiedliwości – po 1989 roku. To transformacja i jej najważniejszy element – prywatyzacja – umożliwiły bezprecedensowy rozwój gospodarczy i doganianie Zachodu. Po 2015 roku rząd PiS zamiast udział własności państwowej zmniejszać nacjonalizował prywatne firmy, nazywając to „repolonizacją”. Głośnymi przykładami są: Pekao, Polskie Koleje Linowe, Polska Press czy elektrownie. Tworzył też i rozwijał państwowe holdingi przypominające skompromitowane PRL-owskie zjednoczenia, jak np. Polski Holding Hotelowy, Polską Grupę Lotniczą czy Krajową Grupę Spożywczą.

Udział państwa w gospodarce

Udział własności państwowej w gospodarce jest w Polsce bardzo wysoki. Niezależnie od przyjętej metody badania i źródła Polska należy do krajów z największym udziałem własności państwowej w gospodarce w Unii Europejskiej, a często jest liderem tego niechlubnego rankingu.

Pewną trudnością w porównywaniu danych dotyczących udziału przedsiębiorstw posiadanych przez państwo (*SOEs – State-Owned Enterprises*) w gospodarce jest sama ich definicja. Co do zasady przedsiębiorstwa posiadane przez państwo to podmioty gospodarcze, nad którymi kontrolę korporacyjną – pośrednią bądź bezpośrednią – sprawuje państwo. Jednak w różnych krajach przedsiębiorstwa takie mogą działać według różnych modeli, np. jako przedsiębiorstwa państwowe, spółki tworzone ustawą albo spółki prawa handlowego. W tym ostatnim przypadku – zwłaszcza w przypadku spółek notowanych na giełdzie – państwo może nie mieć nawet większościowego udziału w kapitale zakładowym, by sprawować nad taką firmą kontrolę, gdyż pozostały akcjonariat jest rozproszony między wielu mniejszych właścicieli prywatnych⁷.

⁵ MAP nie planuje prywatyzacji spółek skarbu państwa – wiceminister, PAP, 13 lutego 2024, <https://biznes.pap.pl/pl/news/pap/info/3547105,map-nie-planuje-prywatyzacji-spolek-skarbu-panstwa--wiceminister>.

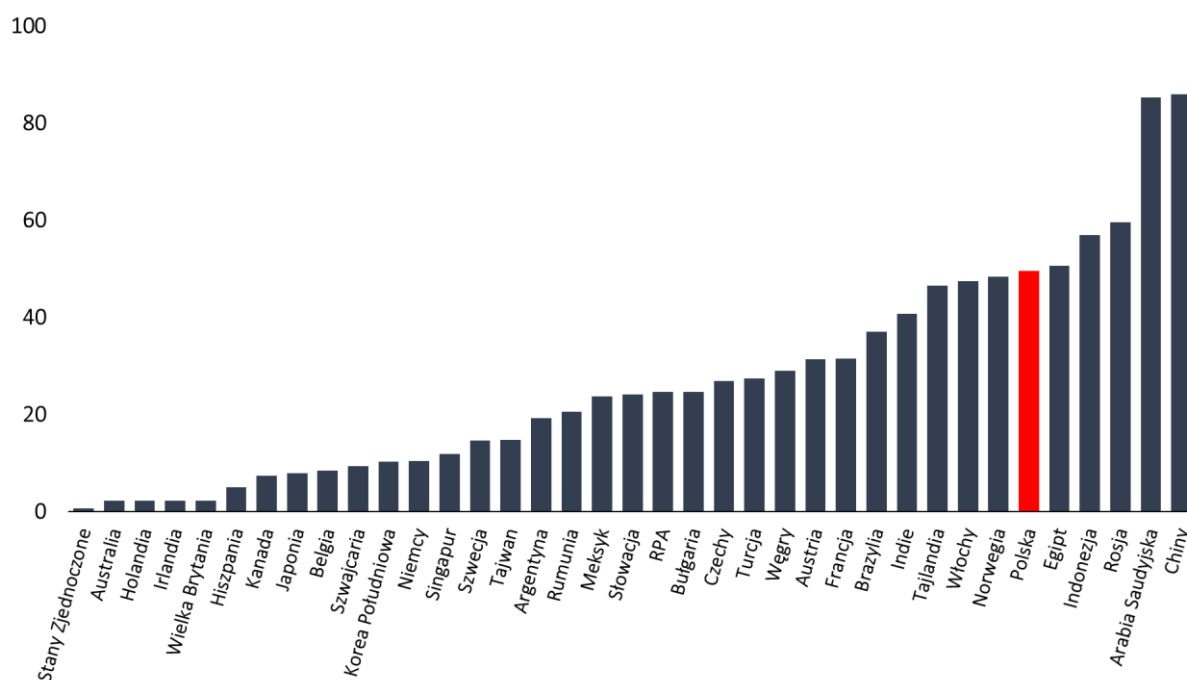
⁶ Minister Aktywów Państwowych: Prywatyzacja? To nie błąd, to zbrodnia, Bankier.pl, 4 grudnia 2023, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Minister-Aktywow-Panstwowych-Prywatyzacja-To-nie-blad-to-zbrodnia-8657243.html>.

⁷ M. Bałtowski, *Więcej władzy niż własności – Skarb Państwa jako szczególny inwestor na GPW w Warszawie*, „Studia Ekonomiczne”, nr 1 (XCII), (2017), https://inepan.pl/wp-content/uploads/2017/07/SE_2017-1_Baltowski.pdf.

Poza tym w różny sposób można mierzyć udział państwa w gospodarce. Badać można np. obroty czy wartość dodaną państwowych firm w stosunku do reszty podmiotów w gospodarce albo udział zatrudnienia w tych firmach w ogólnej liczbie zatrudnionych.

Według indeksu przygotowanego przez Macieja Bałtowskiego i Grzegorza Kwiatkowskiego **w Polsce udział podmiotów kontrolowanych przez państwo wśród 100 największych firm w kraju**, mierzony wielkością obrotów i aktywów, **wynosi niemal 50%**⁸. Jest to **najwyższy wynik spośród objętych badaniem krajów Unii Europejskiej**; „konkurujemy” z krajami takimi jak Egipt i Rosja.

Wykres 1. Indeks SS-100, tj. mierzony obrotami i aktywami udział państwowych firm wśród 100 największych przedsiębiorstw w danym kraju

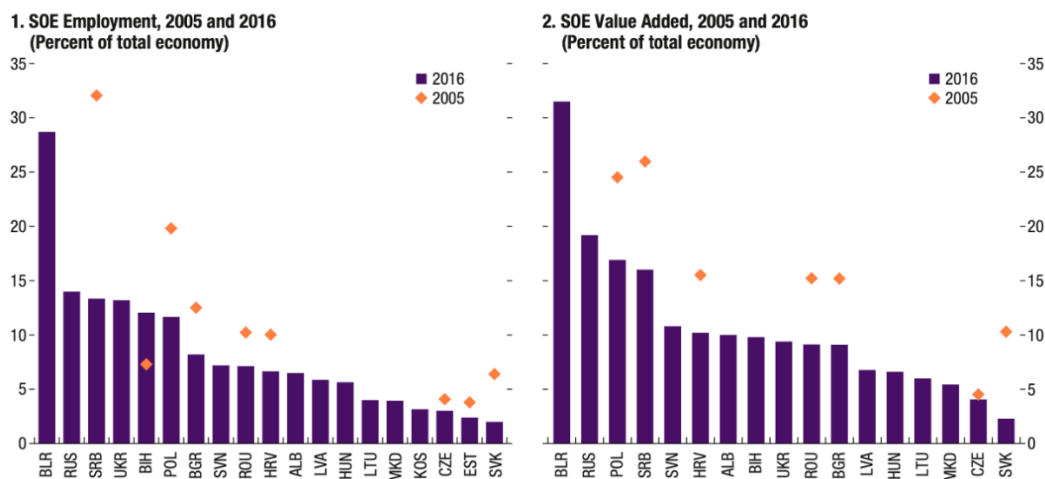
Na podstawie: M. Bałtowski, G. Kwiatkowski, *State-Owned Enterprises in the Global Economy*, s. 299–300

Międzynarodowy Fundusz Walutowy ocenił, że w 2016 roku przedsiębiorstwa kontrolowane przez państwo odpowiadały w Polsce za ok. **17% wartości dodanej** i zatrudniały ok. **13% pracowników**⁹. Jest to **najwięcej spośród postsocjalistycznych krajów UE**. Więcej państwa w gospodarce pod względem zatrudnienia jest tylko w Bośni i Hercegowinie, Ukrainie, Serbii, Rosji i Białorusi, a pod względem wartości dodanej – w Rosji i Białorusi.

⁸ M. Bałtowski, G. Kwiatkowski, *State-Owned Enterprises in the Global Economy*, Routledge, London, New York 2022, s. 299–300.

⁹ International Monetary Fund, *Reassessing the Role of State-Owned Enterprises in Central, Eastern and South-eastern Europe*, 2019, wyk. 4.

Figure 4. Evolution of SOE Footprint (2005–2016)

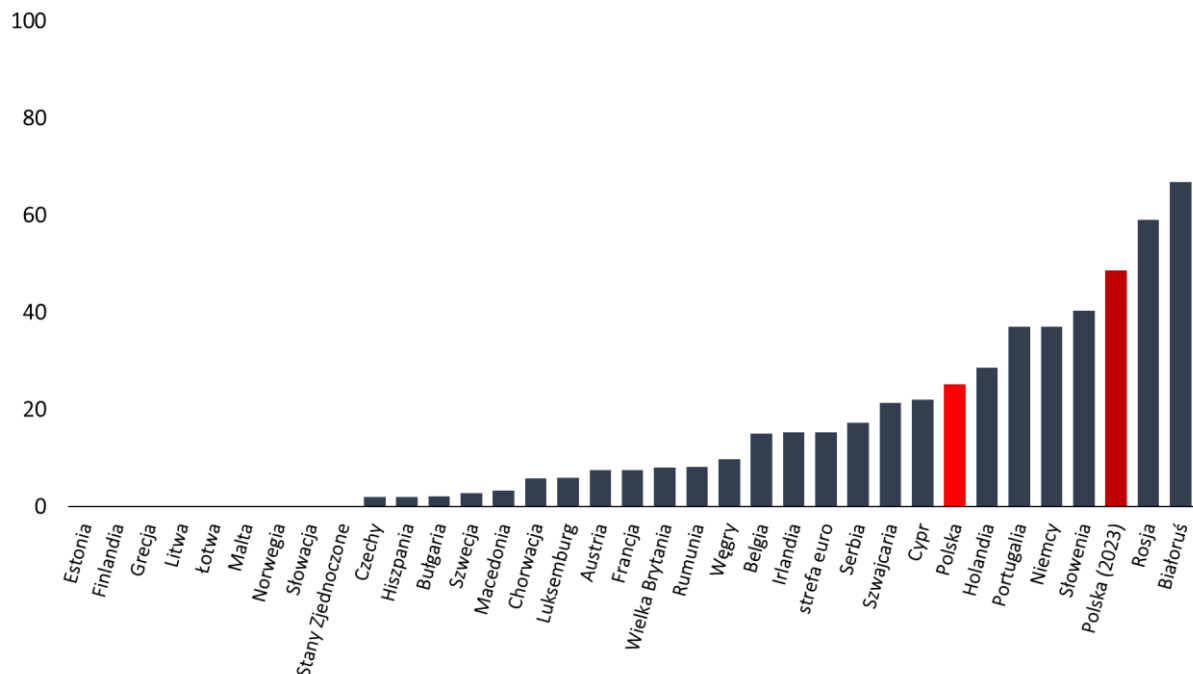

Źródło: International Monetary Fund, *Reassessing the Role of State-Owned Enterprises in Central, Eastern and Southeastern Europe*, 2019, wyk. 4

Sytuacja w sektorze bankowym jest jeszcze gorsza. W 2016 roku wg Banku Światowego w Polsce udział państwa w sektorze bankowym wynosił ponad 25%. Po nacjonalizacjach banków przez rząd PiS, udział ten wg danych Komisji Nadzoru Finansowego wzrósł do 48,6% w 2023 roku¹⁰, co stanowi najwyższy odsetek w krajach Unii Europejskiej.

¹⁰ Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, *Dane miesięczne sektora bankowego – grudzień 2023*, https://www.knf.gov.pl/?articleId=56224&p_id=18.

Wykres 2. Procentowy udział aktywów banków kontrolowanych przez państwo w całym sektorze bankowym w wybranych krajach w 2016 roku

Źródło: Opracowanie własne FOR na podstawie World Bank, Bank Regulation And Supervision Survey; oraz Komisja Nadzoru Finansowego, Dane miesięczne sektora bankowego – grudzień 2023

Podsumowanie

Powyższe dane jasno pokazują, że udział własności państwowej, czyli wpływ polityków na gospodarkę w porównaniu do innych krajów jest w Polsce bardzo wysoki. Dyskusje o odpolitycznieniu gospodarki bez prywatyzacji pozostają jałowe. Otwarte konkursy na stanowiska w organach kontrolowanych przez państwo spółek czy nawet wniesiona ustawa regulująca zasady obsady stanowisk nie mogą naprawić sedna problemu, jakim jest struktura własnościowa polskiej gospodarki.

Forum Obywatelskiego Rozwoju

FOR zostało założone w 2007 roku przez prof. Leszka Balcerowicza, aby skutecznie chronić wolność oraz promować prawdę i zdrowy rozsądek w dyskursie publicznym. Naszym celem jest zmiana świadomości Polaków oraz obowiązującego i planowanego prawa w kierunku wolnościowym.

FOR realizuje swoje cele poprzez organizację debat oraz publikację raportów i analiz podejmujących ważne tematy społeczno-gospodarcze, a w szczególności: stan finansów publicznych, sytuację na rynku pracy, wolność gospodarczą, wymiar sprawiedliwości i tworzenie prawa. Z inicjatywy FOR w centrum Warszawy i w Internecie został uruchomiony licznik długu publicznego, który zwraca uwagę na problem rosnącego zadłużenia państwa. Działania FOR to także projekty z zakresu edukacji ekonomicznej oraz udział w kampaniach na rzecz zwiększania frekwencji wyborczej.

Wspieraj nas!

Zdrowy rozsądek oraz wolnościowy punkt widzenia nie obronią się same. Potrzebują zaplanowanego, wytężonego, skutecznego wysiłku oraz Twojego wsparcia.

Jeśli jest Ci bliski porządek społeczny szanujący wolność i obawiasz się nierozsądnych decyzji polityków udających na Twój koszt Świętych Mikołajów, wesprzyj finansowo nasze działania.

Wyślij przelew na konto FOR (w PLN): 68 1090 1883 0000 0001 0689 0629

W sprawie darowizn możesz się skontaktować z:

Kinga Królik - członkini zarządu, kierownik administracyjno-finansowy FOR

tel. 691 908 904

e-mail: kinga.krolik@for.org.pl

Już dziś pomóż nam chronić wolność – obdarz nas swoim wsparciem i zaufaniem.

KONTAKT DO AUTORA

Bartłomiej Jabrzyk

Analityk FOR

e-mail: bartlomiej.jabrzyk@for.org.pl

Fundacja Forum Obywatelskiego Rozwoju – FOR

ul. Ignacego Krasickiego 9A

02-628 Warszawa

tel. 22 628 85 11

e-mail: info@for.org.pl

www.for.org.pl